

Llengua i Ús

Revista Tècnica de Política Lingüística

57

2n
SEMESTRE
2015

ISSN: 2013-052X
<http://gencat.cat/llengua/liu>

Experiències

2.1

EI TERMCAT: trenta anys treballant en terminologia

Eth TERMCAT: trenta ans treballant en terminologia

EI TERMCAT: treinta años trabajando en terminología

TERMCAT: thirty years working with terminology

Jordi Bover i Salvadó i F. Xavier Fargas i Valero
TERMCAT, Centre de Terminologia

Citació recomanada:
BOVER I SALVADÓ, Jordi; FARGAS I VALERO, F. Xavier. «El TERMCAT: trenta anys treballant en terminologia». *Llengua i Ús: Revista Tècnica de Política Lingüística* [en línia] [Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística], núm. 57 (2n semestre 2015), p. 23-31. <<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/300741>>

El català *Llengua*
per a tothom

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

El TERMCAT: trenta anys treballant en terminologia

terminologia, TERMCAT, metodologia, normalització terminològica

Aquest article presenta una breu panoràmica de la trajectòria i les línies de treball del Centre de Terminologia TERMCAT, amb motiu del seu trentè aniversari. S'expliquen els quatre eixos al voltant dels quals gira l'activitat del Centre: la normalització terminològica, per mitjà del Consell Supervisor; els serveis d'assessorament (terminològic puntual, per mitjà del Cercaterm; per a projectes terminològics, i documental); l'elaboració de productes terminològics, i la recerca i metodologia.

Eth TERMCAT: trenta ans treballant en terminologia

terminologia, TERMCAT, metodologia, normalització terminològica

Aquest article presente ua brèu panoràmica dera trajectòria e des linhes de trabalh deth Centre de Terminologia TERMCAT, damb motiu deth sòn trentau aniversari. S'i expliquen es quate èishi ath torn des quaus vire era activitat deth centre: era normalizació terminològica, per miei deth Conselh Supervisor; es servicis d'assessorament (terminològic puntuau, per miei deth Cercaterm; entà projèctes terminològics, e documentau); era elaboracion de productes terminològics, e era recèrca e metodologia.

El TERMCAT: treinta años trabajando en terminología

terminología, TERMCAT, metodología, normalización terminológica

Este artículo presenta una breve panorámica de la trayectoria y las líneas de trabajo del Centro de Terminología TERMCAT, con motivo de su trigésimo aniversario. En él se explican los cuatro ejes en torno a los cuales gira la actividad del centro: la normalización terminológica, por medio del Consejo Supervisor; los servicios de asesoramiento (terminológico puntual, por medio del Cercaterm; para proyectos terminológicos y documentales); la elaboración de productos terminológicos y la investigación y metodología.

TERMCAT: thirty years working with terminology

terminology, TERMCAT, methodology, terminological standardization

This article gives a brief overview of the history and lines of work of the TERMCAT Terminology Centre on the occasion of its thirtieth anniversary. It explains the four cornerstones on which the centre's activities are based: the standardization of terminology, by means of the Supervisory Council; the advisory services (specific terminology searches using Cercaterm; terminology and documentary projects); the production of terminology products, and research and methodology.

El Centre de Terminologia TERMCAT

El desplegament de la Llei de política lingüística de l'any 1983 va evidenciar ben aviat que calia dedicar una atenció específica a l'ús del català en els àmbits d'especialitat; altrament, es podia enquistar una situació diglòssica en què els mateixos parlants que utilitzaven el català a casa es passessin al castellà en contextos professionals i de recerca, i no per restriccions legals, com fins llavors, sinó pel fet de no disposar de la terminologia corresponent. Precisament amb la missió d'assegurar la disponibilitat de terminologia catalana, l'any 1985, ara fa just trenta anys, es constituïa el Centre de Terminologia TERMCAT, fruit de l'acord entre el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, que hi aportava el finançament, i de l'Institut d'Estudis Catalans, que hi donava el suport i el prestigi necessaris en tant que acadèmia de la llengua catalana. Avui, les mateixes institucions continuen garantint l'activitat del TERMCAT, al costat d'un tercer organisme, el Consorci per a la Normalització Lingüística, que amb més de 150 centres disseminats per tota la geografia catalana contribueix a la difusió de les propostes terminològiques arreu del territori.

Durant tots aquests anys el TERMCAT s'ha ocupat del desenvolupament de la terminologia catalana a partir bàsicament de les línies de treball següents, totes plenament vigents avui dia:

- Normalització terminològica.
- Serveis d'assessorament.
- Elaboració de productes terminològics.
- Recerca i metodologia.

La normalització terminològica

La línia de treball que probablement singularitza més l'actuació del TERMCAT és la normalització terminològica,¹ que es concreta en la fixació de les formes catalanes dels nous termes que sorgeixen en els àmbits d'especialitat, ja sigui perquè encara no hi ha cap proposta denominativa, ja sigui perquè es difonen formes poc adequades des del punt de vista lingüístic o terminològic. Aquesta activitat sovint implica també l'establiment de criteris que facilitin el treball terminològic i el desenvolupament dels llenguatges d'especialitat en català.

La normalització terminològica té com a organisme central el [Consell Supervisor](#), que és un òrgan permanent i col·legiat integrat per lingüistes, terminòlegs i especialistes designats pel TERMCAT i la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Des del TERMCAT es fan els estudis necessaris, en què es valoren aspectes lingüístics (etimologia, formació, adequació ortogràfica, etc.), aspectes terminològics (transparència, univocitat, etc.) i aspectes sociolingüístics (grau d'implantació de determinades alternatives, actitud dels especialistes consultats, etc.), i el Consell Supervisor decideix quina o quines de les diverses alternatives denominatives és preferible prioritzar. Aquesta forma, el terme normalitzat, es difon entre els especialistes pels diversos canals de què disposa el Centre (el Cercaterm, els diccionaris en línia o els comentaris al web, al blog i a xarxes socials) i, singularment, per mitjà de la [Neoloteca](#), el diccionari en línia que aplega tots els termes normalitzats al llarg dels trenta anys d'activitat.

Tots els termes que s'aproven es publiquen quadrimestralment al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* i es transmeten a l'Institut d'Estudis Catalans perquè valori la idoneïtat d'incorporar-los en el diccionari normatiu de la llengua —normalment n'hi incorpora un petit percentat-

1. Per a informació més detallada sobre el procés de normalització terminològica, vegeu TERMCAT, Centre de Terminologia. *La normalització terminològica en català: Criteris i termes 1986-2004* (Barcelona, 2006) i TERMCAT, Centre de Terminologia. *Recerca terminològica: El dossier de normalització*. Vic; Barcelona: 2006 (versió en línia disponible a <http://www.termcat.cat/docs/docs/RecercaTerminologicaDN.pdf>).

ge, atès que el diccionari general de la llengua no recull terminologia especialitzada si no ho justifiquen raons com ara una generalització considerable del concepte.

Quan es detecta la necessitat d'estudiar un conjunt de termes d'un mateix àmbit d'especialitat sovint es recorre a les anomenades sessions de normalització: són reunions de treball en què un grup d'especialistes d'un sector es reuneix amb terminòlegs per consensuar les millors propostes terminològiques possibles.

Al llarg dels 30 anys d'història del TERMCAT s'han fet sessions de normalització d'àmbits tan diversos com l'arqueologia, el futbol americà, la nanotecnologia, la recerca clínica, la neurociència, els videojocs o el circ.

Imatge 1: Sessió de normalització de termes de màrqueting digital (21 de març de 2014)

La mirada enrere permet comprovar com alguns dels termes aprovats en els primers anys del TERMCAT (*casset de butxaca, bicicleta tot terreny, zàping...*) avui es poden considerar o obsolets o completament incorporats dins de la parla quotidiana. De fet, la normalització esdevé una constant posada al dia de la llengua. Per exemple, en les últimes sessions del Consell Supervisor s'han aprovat formes com ara *dron* (aeronàutica), *estranyeta* (física) o *micromecenatge* (finances). Gairebé 8.000 termes catalans formen avui el cabal de termes normalitzats.

Serveis d'assessorament

La segona línia de treball que es pot destacar dins de l'actuació del TERMCAT són els serveis d'assessorament. La terminologia provoca sovint dubtes en els usuaris (hi ha una alternativa per a aquesta forma que se sol difondre en anglès?; està ben formada aquesta paraula?...). En el cas català, a més s'hi ha d'afegir que molts dels professionals i especialistes que actualment estan en actiu no han pogut rebre una formació en la seva llengua, i això multiplica les inseguretats i els dubtes. Per donar-hi resposta, des del primer dia del TERMCAT s'ha mantingut ben activa la línia de treball d'assessorament.

- **Assessorament puntual**
(*Servei de Consultes-Cercaterm*)

El Servei de Consultes ha funcionat ininterrompudament des de la creació del TERMCAT, amb l'objectiu d'atendre i resoldre les preguntes adreçades pels usuaris que tenen dubtes sobre la terminologia catalana més adequada en el seu àmbit d'especialitat. Les peticions es refereixen la majoria de les vegades a les qüestions que les obres lexicogràfiques i terminològiques de referència o els recursos a la xarxa no resolen. El perfil de l'usuari del Servei de Consultes és força divers: d'una banda, hi ha professionals de la llengua, com ara traductors, correctors, assessors lingüístics, periodistes, etc.; i, d'una altra, professors d'universitat

o d'ensenyament secundari, tècnics que treballen en institucions, organismes i empreses privades i també especialistes dels diferents àmbits del coneixement.

Inicialment, les consultes arribaven per correu postal, per via telefònica o, fins i tot, presencialment. L'any 2000 es va posar en marxa el Cercaterm, un servei de consultes en línia d'accés gratuït per a tots els usuaris, que fa possible consultar la terminologia catalana de qualsevol àmbit d'especialitat.

Des de 2007, el TERMCAT, conjuntament amb l'Institut d'Estudis Catalans, també col·labora amb la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya en un altre servei d'assessorament adreçat a la ciutadania en general: l'Optimot. En aquest cas, el Servei de Consultes del TERMCAT resol les peticions que requereixen una recerca terminològica avançada, les quals li són derivades per l'equip de lingüistes que atenen directament els usuaris.

catalanes de l'àrab šarī'a, 'camí a seguir'; o la distinció entre *detenció* i *arrest* en dret processal.

23 JULIOL 2015 | ⌚ 06:34 | 💬 0

Austericidi? Matem l'austeritat!

D'un temps ençà llegim i sentim a parlar d'*austericidi*, una paraula que expressa amb força l'aclapament del ciutadà mitjà a causa de la crisi econòmica. El concepte que hi ha darrere és l'asfíxia econòmica de la població d'un país com a conseqüència de les mesures d'austeritat excessives aplicades pel govern.

És un concepte inventat al sud d'Europa, probablement a l'Estat espanyol, ja que es documenta àmpliament a la xarxa tant en català com en castellà, i també força en italià, però en canvi en francès i en anglès l'ús és menys consistent i està influït molt probablement per les llengües que l'utilitzen més àmpliament. La geografia del terme coincideix amb la geografia dels països en què la crisi ha estat, és encara, més intensa.

Austericidi és, tanmateix, una formació irregular. El sufix *-cidi* prové del llatí *-cidium*, derivat del mot *caedere*, que significa 'occir', 'matar'. Literalment significa, doncs, 'acció de matar l'austeritat'. Per tant, el significat esperable a partir de la denominació no és el que se li dona en realitat. Per aquest motiu, és aconsellable descartar l'ús de la denominació *austericidi*.

Us proposem com a alternativa la denominació *austeritat suïcida*, que ja té un cert ús. És una forma descriptiva i de significat transparent, fàcilment deduïble a partir dels mots que la componen. Al diccionari normatiu, l'adjectiu *suïcida* significa 'Extremament perillós i amb molt poques garanties d'èxit. *Conducta suïcida*. *Solució suïcida*'; i al *Gran diccionari de la llengua catalana*: 'Dit d'una acció o una actitud molt perillosa o perniciososa per a la persona que la fa o l'adopta. *Aquella va ésser una decisió suïcida*. *Un pilot suïcida*. *Una inversió suïcida*'.

Podeu consultar la fitxa d'aquest terme al Cercaterm.

Temes: Consultes amb resposta | Publicat per: termcat | 💬 0 comentaris

🖨️ Imprimir

Les consultes, en xifres

Durant aquests 30 anys:

- S'han resolt unes 200.000 consultes terminològiques.
- S'han registrat al Cercaterm vora 25.000 usuaris.
- S'ha demanat el parer a uns 3.700 especialistes de tots els sectors: la seva participació és essencial per articular una terminologia catalana adequada, vàlida i actual.

Al llarg dels anys, s'han atès consultes de tots els àmbits d'especialitat. Les consultes més rellevants dels darrers anys es poden consultar al [blog del TERMCAT](#), a l'apartat Consultes amb resposta: per exemple, *salt enrere*, com a alternativa a *flashback* en els àmbits del cinema i la literatura; *xaria* o *xara* com a adaptacions

• El Cercaterm

El [Cercaterm](#) funciona amb un motor de cerca multi-llengüe, cosa que permet formular la petició de cerca a partir de qualsevol de les llengües de treball del Centre. En els seus quinze anys de servei, ha anat adaptant les prestacions a les necessitats dels usuaris. Actualment, el Cercaterm és, segurament, la plataforma de divulgació terminològica i d'intercanvi comunicatiu amb els usuaris més coneguda del TERMCAT, tant pel que fa a la quantitat i qualitat de les dades que ofereix com a les consultes rebudes i ateses.

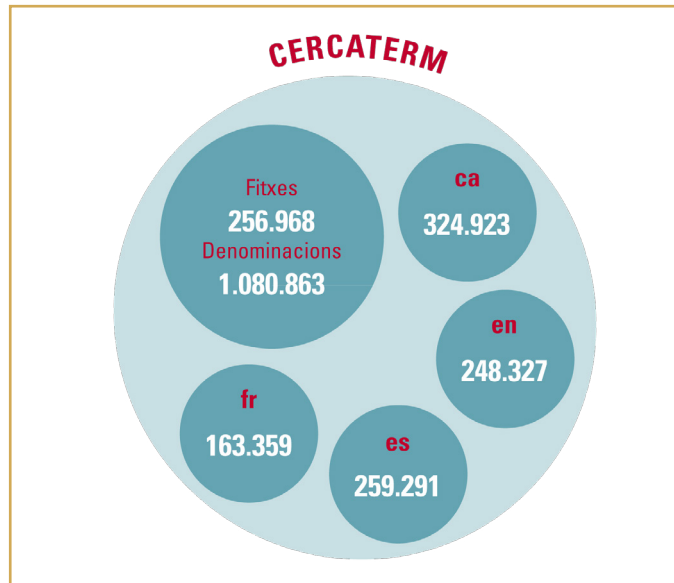
Imatge 2: Exemple de Consulta amb resposta publicada al blog

Així, avui s'hi poden fer cerques sobre un conjunt de més de 250.000 fitxes. La fitxa estàndard conté les denominacions en català, definició, equivalents en castellà, francès i anglès, i notes, eventualment; en alguns casos, poden incloure equivalents en altres llengües (alemany, italià o portuguès, per exemple) o nomenclatures científiques (com ara el nom científic, la Terminologia Anatòmica o codis de diversa índole).

En els darrers anys, la voluntat d'oferir dades de qualitat i tan completes com fos possible ha comportat, d'una banda, la inclusió de nous continguts i la diversificació de la informació pública de consulta, i d'altra, la incorporació d'un marcatge de procedència que serveix als usuaris per ponderar el valor terminològic que poden atorgar a les dades que estan consultant.

Aquest marcatge diferencial, tal com s'explica als usuaris en el document "[Ajuda sobre el Cercaterm](#)", permet identificar, per exemple, els neologismes aprovats pel Consell Supervisor, els termes de glossaris de normes UNE traduïdes, els d'obres cedides per altres organismes o particulars, etc.

Imatge 3: Algunes dades sobre el Cercaterm

• **Assessorament per a projectes terminològics**

Un altre tipus d'assessorament que s'ofereix és el que fa referència a especialistes o equips d'especialistes que han elaborat o volen elaborar un determinat producte terminològic. Des del TERMCAT s'ofereix l'assessorament que calgui, que pot anar des d'un informe de valoració de l'obra elaborada, fins a un suport metodològic de més o menys abast. També es pot cedir terminologia ja elaborada, i en determinats casos es dona accés a la plataforma tecnològica que s'utilitza al Centre per a l'elaboració de diccionaris. Molt sovint, l'assessorament a un projecte s'acaba convertint en la implicació del Centre per al desenvolupament d'un determinat producte, com veurem al punt següent.

• **Assessorament documental**

El Servei de Documentació del TERMCAT ofereix una altra mena d'assessorament: atén tots els usuaris que necessiten obtenir una informació més detallada sobre productes terminològics d'un determinat àmbit d'especialitat. El fons documental del Centre és d'accés públic, amb visita concertada. A més a més, per mitjà de la [Biblioteca en Línia](#), ofereix la possibilitat de consultar les referències bibliogràfiques i la descripció de qualsevol producte terminològic que contingui termes en català (Biblioteca terminològica) i dels diccionaris i obres especialitzades en què ha intervingut el TERMCAT (Biblioteca TERMCAT).

Imatge 4: Biblioteca del TERMCAT

Elaboració de productes terminològics

Amb la posada en marxa del Centre es va iniciar una altra línia de treball que s'ha mantingut sempre a bon ritme: l'elaboració de recursos terminològics, per posar-los a disposició dels usuaris especialitzats i de la societat en general. Això sí, al llarg de la trajectòria de trenta anys, l'evolució de les necessitats terminològiques i la manera de donar-hi resposta ha anat canviant paral·lelament a l'evolució dels productes editats.

El procés de producció de qualsevol obra terminològica comença amb la detecció d'una necessitat relacionada amb la terminologia d'un camp d'especialitat determinat. Un cop plantejat el projecte, s'han de definir els paràmetres que el configuraran: cal delimitar l'abast, el contingut i el públic objectiu a qui va destinada l'obra. Segons la finalitat que es persegueixi, més divulgativa o més especialitzada, els destinataris i el camp del saber en què se centra, cada projecte terminològic es concretarà en un tipus de recurs determinat.

Així, en aquests trenta anys, s'han elaborat productes terminològics eminentment divulgatius, materialitzats, per exemple, com a cartells o punts de llibre —els quals recullen alguns dels termes més rellevants de l'àmbit de què es tracta—, o bé com a làmines o tríptics —que generalment inclouen més terminologia (i sovint inclouen il·lustracions). Altrament, quan es vol aplegar un nombre més elevat de termes amb una finalitat més especialitzada, s'elaboren recursos terminològics en forma de lèxics, glossaris, vocabularis, terminologies o diccionaris, els quals poden reunir des d'un centenar de termes fins a uns quants milers.

L'orientació general del TERMCAT, pràcticament des de l'inici, ha estat elaborar productes multilingües que apleguen, a més de la denominació en català, els equivalents en castellà, en francès i en anglès i, segons el cas, també en altres llengües.

Òbviament, en el darrer quart de segle les necessitats terminològiques de la societat han anat canviant, de la mateixa manera que ha avançat la tecnologia que es fa servir com a suport en la recerca i en la difusió de la terminologia. Mentre que inicialment la majoria dels recursos es publicaven en paper, la producció d'obres en suport electrònic ha anat prenent un protagonisme creixent en els darrers anys i actualment és la principal via de sortida dels materials elaborats. En aquest sentit, volem posar en relleu la col·lecció de [Diccionaris en Línia](#) del TERMCAT, un conjunt de prop de noranta diccionaris d'especialitat consultables i descarregables a través del web. També és oportú recordar que tota la terminologia continguda en els productes elaborats pel TERMCAT es difon també en el Cercaterm, abans esmentat.

En total, al llarg dels trenta anys s'han editat gairebé unes sis-centes obres terminològiques en diversitat de formats i de grau d'especialització, que van des d'obres molt especialitzades fins a obres enfocades eminentment a la divulgació.

Imatge 5: Mostra d'alguns dels productes elaborats recentment

En la producció de totes aquestes obres terminològiques s'ha comptat sempre amb l'assessorament i el consens dels experts del camp d'especialitat corresponent, els quals aporten el coneixement dels conceptes i de l'ús real de la terminologia en el seu domini del saber. Igualment, convé destacar també que en la majoria dels casos aquests productes s'han elaborat en col·laboració estreta amb organismes i entitats destacades dels diversos àmbits i també de l'Administració pública.

Per elaborar els diccionaris s'ha desenvolupat un programa de gestió terminològica propi, el GdT, que permet treballar en els diversos fitxers de dades terminològiques del TERMCAT, fent-hi esmenes, fent cerques segons una àmplia gamma de criteris i generant llistats i informes estadístics. Amb la seva versió en línia, el GdTweb, hi poden treballar les persones que col·laboren amb el TERMCAT des de localitzacions físiques diverses, tant terminòlegs com especialistes.

En el web del TERMCAT hi ha un apartat, [Terminologia Oberta](#), que ofereix la descàrrega de més d'un centenar de repertoris terminològics i de documents metodològics en diversos formats (XML, HTML i pdf) sota llicències Creative Commons, d'acord amb les directrius del programa Dades obertes del Govern català, amb les limitacions de privacitat, seguretat i propietat aplicables a cada cas.

Recerca i metodologia

Una línia de treball que, de fet, s'incardina amb totes les altres i les vertebrada, és la fixació i difusió de criteris metodològics. Des del primer moment es va considerar que la tasca de fixació de propostes terminològiques havia d'anar acompanyada de la difusió dels criteris en què aquestes propostes es basaven, i de la metodologia de treball que s'aplicava en la recerca.

Així, ben aviat es va començar a difondre la col·lecció titulada Criteris Lingüístics per a la Terminologia (1990-1992) i, uns anys més tard, la [col·lecció En Primer Terme](#) (des del 2005 fins a l'actualitat). Amb títols com *Manlleus i calcs lingüístics en terminologia* (2005), *La definició terminològica* (2009) o *El diccionari terminològic* (2010), aquesta línia de treball també ha anat evolucionant, i ben recentment ha augmentat amb la difusió d'un [Diccionari de criteris terminològics](#) (2014) en línia. A més, des de fa un cert temps les fitxes dels termes normalitzats s'acompanyen sempre dels criteris que s'han tingut en compte per a la prioritització d'una determinada forma.

Imatge 6: Col·lecció En Primer Terme

Encara s'hi pot afegir la difusió de criteris que es fa des de la pàgina web i des del blog del Centre. En forma de comentaris breus i divulgatius, es mira de compartir amb el conjunt d'usuaris el cabal criteriològic que sosté les propostes concretes que es van difonent.

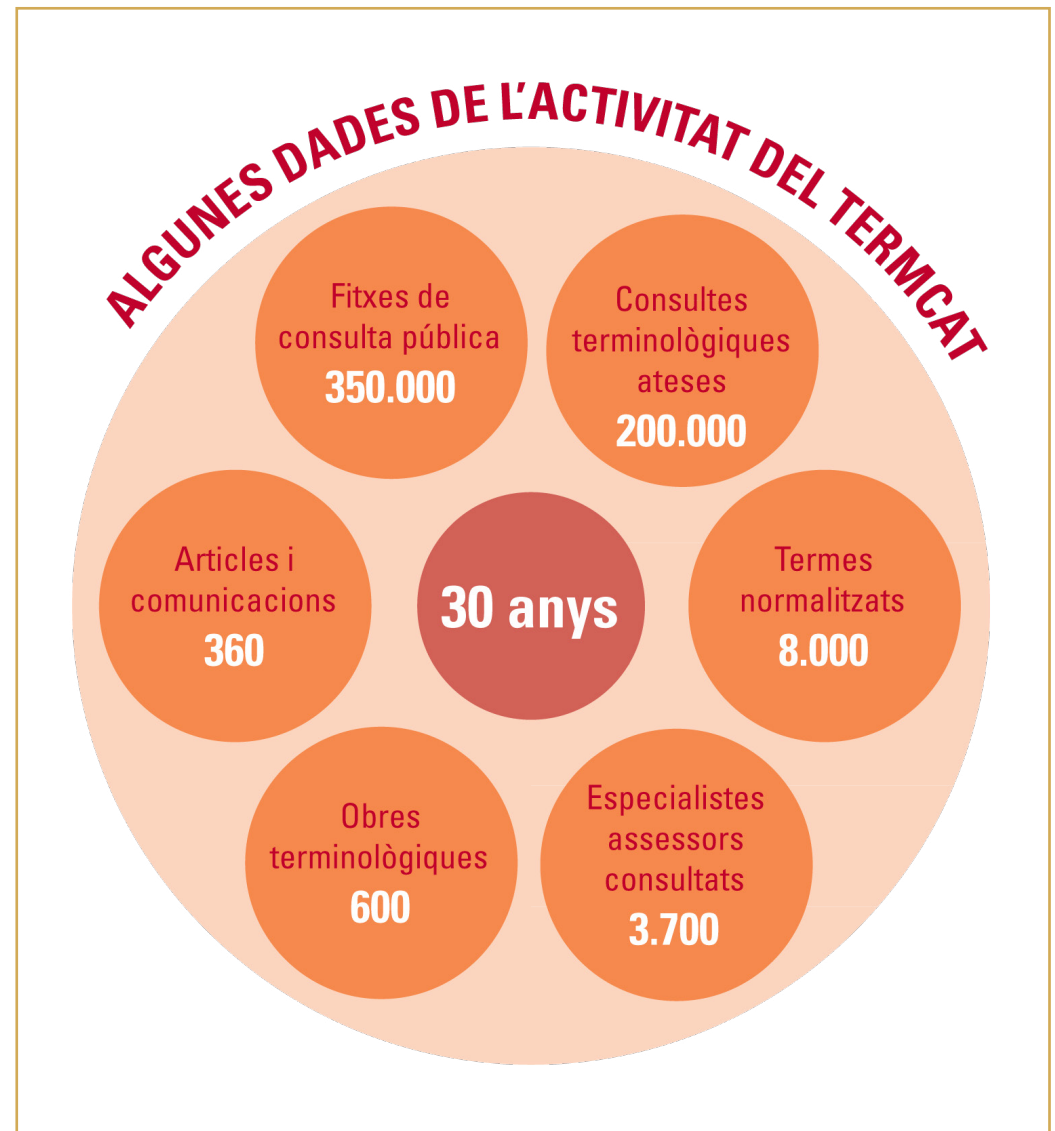
Una mirada cap al futur

La feina no s'acaba: queden molts àmbits d'especialitat que encara no han estat objecte d'un treball sistemàtic d'anàlisi terminològica i, en els camps en què ja s'ha treballat, és imprescindible l'actualització dels continguts. A més, l'evolució científica i tecnològica comporta l'apari-

ció de noves disciplines, o de camps fronterers entre diverses àrees, i el treball terminològic hi resulta útil com a ordenador i fixador de conceptes i denominacions.

I també convé fer una feina d'actualització per adaptar-nos contínuament a noves realitats. Per exemple, la irrupció de les xarxes socials esdevé tot un repte per a organitzacions com el TERMCAT, perquè multipliquen les possibilitats de difusió i de discussió de les propostes terminològiques. Els avenços tecnològics (aplicacions, diccionaris en línia o en suports digitals, l'emmagatzematge de dades en el núvol, etc.) comporten inevitablement canvis en la manera de treballar i en la manera d'oferir serveis.

Després de 30 anys d'activitat, si d'una cosa ens hem convençut al TERMCAT és que la terminologia és un punt de trobada entre col·lectius professionals diversos, que s'hi acosten des de diferents perspectives i hi aporten coneixements complementaris. En el treball terminològic, la col·laboració d'aquests col·lectius —lingüistes, traductors, especialistes dels diversos àmbits—, sobre la base d'una metodologia sòlida, és imprescindible si es vol aconseguir el consens i la qualitat necessaris perquè les propostes siguin adequades i viables en l'ús. També és cabdal mantenir i potenciar la cooperació amb les altres institucions que es dediquen a la llengua i específicament a la terminologia, tant en l'àmbit català com en el terreny internacional, que ha consolidat el TERMCAT com un centre de referència general en l'àmbit terminològic. Aquesta col·laboració és l'element nuclear sobre el qual continuarem basant l'actuació del TERMCAT en els anys a venir. I convidem tots els lectors a participar en aquest projecte, que esperem que es pugui perllongar almenys durant 30 anys més.

Imatge 7: Algunes dades de 30 anys d'activitat del TERMCAT